

A gyöngyösi Mátra Múzeum levéldarázs gyűjteménye

ZOMBORI Lajos

Budapest

ABSTRACT: (Saw-flies-collection of the Mátra Museum in Gyöngyös.)- A list of sawflies preserved in the collection of the Mátra Museum (Gyöngyös, Hungary) is given together with some notes bearing reference to the individual species. Out of a total of sixty-one species, the great majority, fifty-six species were captured in the Cserhát-Mátra-Bükk Mountains (North Hungary). Two species: Cimbex fagi ZADD. and Tenthredo distinguenda STEIN are rather scarce in Hungary. Rhogogaster chambersi BENS. is reported for the first time, thus, it is a new record to the sawfly fauna of Hungary.

Az utóbbi években egyre több alkalom nyílt arra, hogy levéldarázsakkal foglalkozzam. Ennek eredményeként több cikkem jelent meg erről a csoportról, melyek részben a hazai, részben idegen országok faunáját ismertetik. Az előbbinek termése például a "Tenthredinoidea I. - Levéldarázs-alkatúak I." első kötete, melyet Dr. MÓCZÁR Lászlóval írtunk közös szerzőségben a "Magyarország Állatvilága - Fauna Hungariae" c. sorozat számára. E mű elkészülése közben szerzett tapasztalataimról szeretnék néhány gondolatban most itt megemlékezni.

A "Magyarország Állatvilága" c. sorozat megírásához csaknem kizárólag a budapesti Természettudományi Múzeum Állattárának gyűjteményei szolgáltatják az anyagot. A gazdag levéldarázs anyag nagy fajszámaival szintén kitűnő alapnak bizonyult. Ezzel a munkával párhuzamosan kezdtem feldolgozni a zirci Bakonyi Természettudományi Múzeum levéldarázs gyűjteményét is. Ez szerencsés vállalkozásnak bizonyult, mert a párhuzamosan haladó két munka segítette és ki is egészítette egymást. A kötet írása közben jöttem rá arra, hogy mennyire szükséges a vidéki múzeu-

mokban és intézményekben levő anyagok meghatározása, amit mi sem bizonyít jobban, mint az, hogy a Bakonyi Természettudományi Múzeum levéldarázs gyűjteményéből egy Magyarországra teljesen új család (ZOMBORI, 1968) és ezen kívül öt új faj került elő. Ide talán még csak annyi kívánczodik, hogy a "Levéldarázs-alkatúak I." első kötete e csoportnak mindössze csak egy hányadát tárgyalja.

A fentiekben körvonalazott tapasztalat késztetett arra az elhatározásra, hogy ahol csak egy mód is kínálkozik, feldolgozom a vidéki múzeumok és intézetek levéldarázs anyagát; ezzel a munkával remélem, hogy hozzájárulok Magyarország levéldarázs faunájának még teljesebb megismeréséhez.

1965-ben jártam először Gyöngyösön. A Mátra Múzeumban - Dr. NAGY Gyula igazgató úr jóvoltából - ekkor tekintetem meg a levéldarázs gyűjteményt. Hozzávetőleg akkor kb. kétszáz darabra becsültem az üvegfedelű fiókokban elhelyezett anyagot. A példányok nem voltak meghatározva.

1972-ben JABLONKAY József tudományos kutató munkatárs szíves segítségével révén sikerült hozzáfognom a Mátra Múzeum levéldarázs gyűjteményének meghatározásához is. A Múzeum anyaga 142 példányból állt, amely a feldolgozás után 61 fajnak bizonyult. Ezek közül 5 faj nem a Cserhát-Mátra-Bükk hegységből való: Budapest-ről, Pomázról, Isaszegről, Szárról, sőt, a Német Szövetségi Köztársaságból került a gyűjteménybe. (A teljesség kedvéért ezek adatait is közlöm, de csak a Cserhát-Mátra-Bükk-i adatok után.) A fennmaradó 56 fajból kettő ritka, és csak nagyon kis példányszámban ismert hazánkból: Cimbex fagi ZADD. és Tenthredo distinguenda STEIN, míg a harmadik faj: Rhogogaster chambersi BENSON Magyarország faunájára ezideig ismeretlen volt.

E rövid közlemény célja, hogy felhívja a gyűjtők figyelmét erre a viszonylag kevésbé gyűjtött Hymenoptera-csoportra, és hogy közreadja a gyöngyösi Mátra Múzeum gyűjteményében jelenleg meglévő levéldarázs-anyag listáját. Talán ez kiindulási alapul szolgál majd egy később összeállításra kerülő nagyobb szabású

áttekintő műnek, amely a Cserhát-Máttra-Bükk-hegységek Symphyta-faunáját lesz hivatott bemutatni.

A fajokat rendszertani sorrendben közlöm, ezen belül pedig az alfabetikus felsorolást tartom a legcélszerűbbnek. A fajnév után a szerző neve, ez után pedig a lelőhely-adatok következnek. Helykímélés céljából a gyűjtők nevét rövidítve adom meg zárójelben: JABLONKAY József (J.J.), RESKOVITS Miklós (R.M.), STAPULJÁK József (S.J.), VARGA András (V. A.) és Egri Biológiai Szakosztály (B.Sz.O.), ezt követik a példányszámok nemekre bontva, majd a fajra vonatkozó egyéb megjegyzéseim.

+ + +

MEGALODONTIDAE

Megalodontes cephalotes FABR. - Bükk-hgs.: Moldva-völgy, 1956. VI.17. (R.M.) 1 ♀.

CEPHIDAE

Cephus pygmaeus L. - Máttra hgs.: Sárhegy, 1970.V.18. (V.A.) 1♀.

• ARGIDAE

Arge nigripes RETZ. - Bükk-hgs.: Garadna-völgy, 1955.V.22.(R.M.) 2 ♂. Síkfőkút, 1956.V.18. (R.M.) 1 ♀. Eger-vár (E.L.), 1965. III.23. (J.J.) 1 ♀. III.25. (J.J.) 2 ♀. III.26.(J.J.) 1 ♀, 1 ♂, III.27. (J.J.) 2 ♀, 1 ♂. III.28. (J.J.) 5 ♀. III. 29. (J.J.) 1 ♀, III.30. (J.J.) 1 ♀. III.31. (J.J.) 4 ♀. IV.2. (J.J.) 2 ♀, 2 ♂.

Arge pagana pagana PANZ. - Bükk-hgs.: Tihamér, 1960. VIII. 7. (B.Sz.O.) 1 ♀.

CIMBICIDAE

Cimbex connata SCHRANK - Bükk-hgs.: Szalajka-völgy, 1955. V.15. (R.M.) 1 ♀. Lakvölgy, 1958.VI.8. (R.M.) 1 ♀.

Cimbex fagi fagi ZADD. - Bükk-hgs.: Várhegy, 1959.VI.28. (R.M.)
1 ♀. -- Nagyon ritkán előkerülő faj, hazánkban mindössze Buda-
pesten gyűjtötték. ENSLIN (1917) a következőket mondja róla:
"C. fagi ist bisher erst aus Frankreich, Holland und Deutsch-
land nachgewiesen, nur in wenigen Exemplaren erzogen worden und
daher noch ungenau bekannt." Azóta előkerült még Belgiumból,
Lengyelországból, Csehszlovákiából és hazánkból is.

TENTHREDINIDAE

Selandriinae

Dolerus nigratus MÜLL. - Mátra-hgs.: Gyöngyös, 1969. V. 7.
(J.J.) 1 ♀.

Dolerus picipes KLUG - Bükk-hgs.: Síkfő, 1956. V. 16. (R.M.),
1 ♀. Eger, 1955.VI.10. (R.M.) 1 ♀.

Dolerus puncticollis C.G. THOMSON - Bükk-hgs.: Oldal-völgy,
1960.VII.10. (B.Sz.O.) 1 ♀.

Dolerus sanguinicollis KLUG - Bükk-hgs.: Almár, 1960. V.15. (B.
Sz.O.) 1 ♂.

Blennocampinae

Athalia bicolor LEP. - Bükk-hgs.: Ablakoskő-völgy, 1956. VI. 6.
(R.M.) 1 ♂.

Athalia circularis KLUG - Bükk-hgs.: Paphegy, 1955.IX.4. (R.M.)
1 ♀. - Mátra-hgs.: Sárhegy, 1970.V.18. (V.A.) 1 ♀.

Athalia cordata LEP. - Bükk-hgs.: Bélapátfalva, 1961. VIII. 11.
(J.J.) 7 ♀. Rakottyás, 1961.XI.10. (J.J.) 1 ♀.

Athalia lineolata LEP. - Eger, 1959.X.4. (R.M.) 1 ♀.

Athalia liberta KLUG - Mátra-hgs.: Sárhegy, 1970. V.18. (V.A.)
1 ♂.

Emphytus melanarius KLUG - Mátra-hgs.: Sárhegy, 1970.V.18. (V. A.) 1 ♀.

Eutomostethus ephippium PANZ. - Cserhát-hgs.: Szécsény, Kőhegy, 1967.V.30. (J.J.) 1 ♀.

Monophadnus longicornis HARTIG - Bükk-hgs.: Kissom-rét, 1960.V. (B.Sz.O.) 1 ♂.

Stethomostus fuliginosus SCHRANK - Bükk-hgs.: Síkfő, 1955. VI. 12. (R.M.) 1 ♂; 1956. V.16. (R.M.) 1 ♂. — Ebből a viszonylag gyakori fajból mindössze két hím példány került elő erről a vidékről. A meghatározás meglehetősen nehéz volt, mivel egy fontos generikus bélyegben eltérést mutatnak. BENSON (1952) azt írja erről a fajról, hogy az elülső szárnyon az A3 erecske vége egyenes a *Stethomostus* BENSON nemnél. A mi esetünkben ez az erecske határozottan meghajlott, ami inkább egy rokon nemre jellemző (*Eutomosthetus* ENSLIN). A többi bélyeg teljesen megegyezik a kulcsban megadottakkal. Hogy egyértelmű meghatározást kapjak, lefuttattam még ENSLIN (1914) és BERLAND (1947) kulcsain is és minden esetben ehhez a fajhoz jutottam. Érdekes, hogy a két utóbbi szerző nem említette a kérdéses bélyeget.

A példányok eltérnek a lábak színezetében is. A különbségeket most nem sorolom fel, ehelyett az egyik hím példány lábainak színezetét ismertetem a következőkben. Elülső pár: csípő, tomporok, comb fénylő fekete, kivéve az utóbbi csúcsát, ami ragyogó sárga; sárga a lábszár is, csak a csúcsán enyhén barnás. A lábfejízek világos barnák, a csúcsi íz a karommal együtt viszont ismét sárga. A középső és hátulsó lábak hasonlóképpen színezettek, azzal a különbséggel, hogy a hátulsó lábón a lábfejízek színe sötétbarna, csaknem fekete.

Taxonus agrorum FALLEN - Bükk-hgs.: Síkfő, 1956.V.12. (R.M.) 1 ♀.

Tenthredininae

Aglaostigma aucupariae KLUG - Bükk-hgs.: Kissom-rét, 1958.V.11.
(R.M.) 1 ♂.

Aglaostigma fulvipes SCOP. - Bükk-hgs.: Berva, 1966. V. 21.
(J.J.) 1 ♀. - Cserhát hgs.: Szécsény, Kőhegy, 1967.V.30. (J.J.)
1 ♀.

Macrophya albicincta SCHRANK - Bükk-hgs.: Almár, 1960. V.15.
(B.Sz.O.) 1 ♂. - Mátra-hgs.: Sárhegy, 1970. V. 18. (V.A.) 1 ♂.

Macrophya annulata GEOFFROY - Mátra-hgs.: Mátrafüred, 1966. V.
13. (J.J.) 1 ♀.

Macrophya blanda FABR. - Bükk-hgs.: Várköly, 1956.VI.17.(R.M.)
1 ♀.

Macrophya crassula KLUG - Bükk-hgs.: Nagyvölgy, 1956. V. 29.
(R.M.) 1 ♂. Hereg-rét, 1961.VI.4. (J.J.) 1 ♂. — Az utóbbi hím
példány ivarkészüléke 90° -kal elfordult a normális helyzetéből.
Ez az első eset, hogy ilyen jelenséggel találkozom. Az irodalmi
adatok szerint az ilyen jellegű elcsavarodásoknak két oka le-
het: 1. a bábbőr levetése után a hímeknél az ivarkészülék 180° -
os fordulatot tesz, vagy 2. a párzás közben mozdult el. Ez az
utóbbi eset a valószínűbb.

Macrophya duodecimpunctata L. - Bükk-hgs.: Ablakoskő-völgy,
1956.V.28. (R.M.) 1 ♀. - Mátra-hgs.: Galya, 1967. V.25. (J.J.)
1 ♂.

Macrophya militaris KLUG - Bükk-hgs.: Síkfő, 1955.VI.12. (R.M.)
1 ♀.

Macrophya montana SCOP. - Bükk-hgs.: Oldal-völgy, 1951.V. 29.
(R.M.) 1 ♀. Síkfő, 1955.VI.12. (R.M.) 1 ♀. Almár, 1960. V.15.
(B.Sz.O.) 3 ♀, 1 ♂. Szarvaskő, 1960.V.22. (B.Sz.O.) 1 ♀. Eger,
Almágyar, 1964.V.17. (J.J.) 1 ♀. Oldal-völgy, 1965.VI.15.(J.J.)

1 ♀, 6 ♂. 1970. VI.8. (J.J.) 1 ♀. - Cserhát-hgs.: Szécsény, Kőhegy, 1967.V.30. (J.J.) 1 ♀, 1 ♂.

Macrophya postica BRULLÉ - Cserhát-hgs.: Szécsény, Kőhegy, 1967. V.30. (J.J.) 1 ♀.

Macrophya rufipes L. - Mátra-hgs.: Sástó, 1965.VI.8. (J.J.) 1 ♀.

Macrophya sanguinolenta GMELIN - Bükk-hgs.: Garadna-völgy, 1955. V.22. (R.M.) 1 ♂.

Pachyprotasis rapae L. - Bükk-hgs.: Pázsag, 1955. V.28. (R.M.) 1 ♂. Tihamér, 1960.VIII.2. (B.Sz.O.) 1 ♀.

Rhogogaster chambersi BENSON - Bükk-hgs.: Nagyvölgy, 1956.V.28. (R.M.) 1 ♀. -- BENSON (1952) a következőket mondja erről a fajról: "Widely distributed in Britain at least to Inverness, chiefly in scrub and the edges of woods; common on the chalk. V-VI. France, Switzerland, Austria, Germany." Tehát Magyarország faunájára nézve új faj és most mutatjuk ki először. A faj egyébként a nem nagyon gyakori, kis termetű picta-csoportba tartozik; a picta-tól főleg a fej színezetében tér el egyéb bélyegek mellett.

Rhogogaster punctulata KLUG - Bükk-hgs.: Nagymező, 1966.V.22. (J.J.) 1 ♀.

Rhogogaster viridis L. - Mátra-hgs.: Nagyállás, 1966. V. 16. (J.J.) 1 ♀.

Tenthredo amoena GRAVENHORST - Bükk-hgs.: Homonna, 1952.VIII.3. (R.M.) 1 ♀.

Tenthredo arcuata arcuata FÖRSTER - Bükk-hgs.: Pázsag, 1955. VIII.20. (R.M.) 2 ♀.

Tenthredo campestris L. - Bükk-hgs.: Almár, 1960.V.15. (B.Sz.O.) 3 ♂. Margit-völgy, 1961.VI.11. (J.J.) 1 ♂.

Tenthredo distinguenda STEIN - Bükk-hgs.: Almár, 1960. V.15. (B.Sz.O.) 1 ♂. - Erről a rendkívül ritka fajról ENSLIN (1912) a következőket mondja: "Die Art ist ziemlich selten, jedoch durch ganz Europa verbreitet."

Tenthredo ferruginea SCHRANK - Bükk-hgs.: Moldva-völgy, 1956. VI.17. (R.M.) 1 ♀.

Tenthredo livida L. - Mátra-hgs.: Sástó, 1965.VI.8. (J.J.) 1 ♀.

Tenthredo marginella FABR. - Bükk-hgs.: Tarkó, 1959. VII. 17. (R.M.) 1 ♀.

Tenthredo mesomelas L. - Bükk-hgs.: Nagyvölgy, 1956.V.29.(R.M.) 1 ♀. Margit-völgy, 1961.VI.11. (J.J.) 1 ♀, 1 ♂. Oldalvölgy, 1970.VI.8. (J.J.) 1 ♂.

Tenthredo schaefferi KLUG - Bükk-hgs.: Pázsag, 1955. VIII.20. (R.M.) 1 ♂.

Tenthredo temula SCOP. - Bükk-hgs.: Síkfő, 1955.VI.12. (R.M.) 1 ♂. Ablakoskő-völgy, 1956.V.28. (R.M.) 2 ♀. Moldva-völgy, 1956. VI.17. (R.M.) 1 ♀. Harica-völgy, 1956.VII.30. (R.M.) 1 ♀.- Mátra-hgs.: Mátrafüred, 1971.V.19. (V.A.) 1 ♂.

Tenthredo vespa RETZ. - Bükk-hgs.: Füzérmajor, 1959. VII. 5. (R.M.) 1 ♀.

Tenthredo zona KLUG - Bükk-hgs.: Síkfőkút, 1952.V.1. (R.M.) 1 ♀. - Egész Európában elterjedt, de nem gyakran előkerülő faj.

Tenthredo zonula KLUG - Bükk-hgs.: Hármaskút, 1950.VI.18. (R.M.) 1 ♂. Eger-fertő, 1951.VII.11. (R.M.) 1 ♂. Vöröskői-völgy, 1952. VI.8. (R.M.) 1 ♂. - Cserhát-hgs.: Szécsény, Kőhegy, 1967.V. 30. (J.J.) 1 ♀. Várhegy, 1942.VII.26. (R.M.) 1 ♂.

Tenthrodopsis litterata GEOFFROY - Bükk-hgs.: Síkfő, 1955. VI. 12. (R.M.) 1 ♂.

Tenthredopsis nassata L. - Bükk-hgs.: Garadna-völgy, 1955.V.22.
(R.M.) 1 ♂. - Mátra-hgs.: Sárhegy, 1970.V.18. (J.J.) 1 ♂. Nagy-
völgy, 1956.V.29. (R.M.) 1 ♀.

Tenthredopsis tarsata KONOW - Bükk-hgs.: Pázsag, 1955. V.28.
(R.M.) 1 ♂. Almár, 1960.V.15. (B.Sz.O.) 1 ♂.

Tenthredopsis tessellata KLUG - Bükk-hgs.: Jánosház, 1943.V.30.
(R.M.) 1 ♂.

Tenthredopsis sordida KLUG - Bükk-hgs.: Pázsag, 1955. V. 28.
(R.M.) 1 ♂. - Mátra-hgs.: Sárhegy, 1970.V.18. (V.A.) 1 ♂.

Nematinae

Nematus myosotidis FABR. - Bükk-hgs.: Oldal-völgy, 1960.VII.10.
(B.Sz.O.) 1 ♂.

Trichiocampus viminalis L. - Bükk-hgs.: Eger-vár, 1964. VIII.2.
(J.J.) 1 ♀.

Egyéb hazai lelőhelyekről előkerült fajok:

Megalodontes laticeps KONOW - Pomáz, 1966. VI.27. (J.J.) 1 ♀.

Megalodontes plagiocephalus FABR. - Budapest, Hármashatárhegy,
1967.VI.27. (J.J.) 1 ♀.

Athalia liberta KLUG - Fót, 1966.V.7. (J.J.) 1 ♂.

Macrophya annulata GEOFFROY - Isaszeg, 1938. VI.26. (S.J.) 1 ♀.

Tenthredo maculata semseyi MOCSÁRY - Szár, 1942.V.14. (S.J.) 1 ♀.

A Német Szövetségi Köztársaságból származó fajok:

Emphytis calceatus KLUG - Germania, Bad-Kissingen, 1972. V. 13.
(J.J.) 1 ♀.

Tenthredo arcuata arcuata FÖRSTER - Germania, Bad-Kissingen,
1968.VIII.16. (J.J.) 1 ♀.

Cladius pectinicornis L. - Germania, Bad-Kissingen, 1972. V.13.
(J.J.) 1 ♂. -- Sajnos ennek a hím példánynak a csápja hiányzik,
így a meghatározás bizonytalan. Mivel ez a faj sokkal gyakoribb,
mint a C. difformis PANZER, ezért céduláztam a fenti fajnak.

IRODALOM

- BENSON, R. B. (1952-1958): Symphyta. - Hndk. Ident. Brit. Ins.,
6 (2a-c): 1-252.
- BERLAND, L. (1947): Faune de France. 47. Hymenoptères Tenthredo-
doides. Office Central de Faunistique. Paul Lecheva-
lier, Paris.
- ENSLIN, E. (1912-1917): Die Tenthredinoidea Mitteleuropas. -
Beiheft d. Entom. Zeitschr., 1-7: 1-790.
- ZOMBORI, L. (1968): Egy rendkívül ritka levéldarázs a Bakonyból
(Hym., Blasticotomidae). - Fol.Ent.Hung. 21(22): 335-
337.

Érkezett: 1973. VII. 26.

ZOMBORI Lajos
H-2094 Nagykovácsi
Lenin tér 23.